

~~1. 10. 11.~~

EX BIBLIOTH.

NATIONIS HUNGAR.

III A Mi.

VITEBERG.

SIGNAT. CI^oIO^oCCCXIII.

Manuductio Aristotelica,

ad

**LOCOS IN-
VENTIONIS RHE-
TORICÆ,**

desumpta

**ex prælectionibus publicis, in
Universitate Jenensi pro-
positis,**

Anno clc Idc XXXIII.

à

**JOHANNE MICHAELE
DILHERRO, P.P.**

**TYPIS MICHAELIS ENDTERI.
M. DC. LXVIII.**

1000
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

DE INVENTIONE.

I. **N**otum est: finem Oratoris esse, persuadere: quod quidem, quin fiat benè dicendo, nemo dubitabit. Benè autem nemo dixerit; nisi res habeat, quibus auditores in suam pertrahat sententiam. *Res igitur Oratori sunt inveniendæ; inventa disponendæ; dispositæ, verborum sententiarumq; luminibus, exornandæ; exornatæ memoriter apteq; pronunciandæ.*

2. Apparet ergò: *Ad benè dicendum ejusq; artem, quatuor requiri: Inventionem, Dispositionem, Elocutionem & Pronunciationem.* Addidère nonnulli *Memoriam*, ceu partem quintam; quam nos, cum Aristotele, veteribusque aliis, prætermittimus: quia, quæ juvant memoriam, ad distinctam artem pertinent, quæ vocatur *μνημονευτική*, *Memorica*: quam professus nuper fuit, in variis Europæ oris, Schenckelius quidam,

dam, & nonnulli alii: quorum de hac re libelli sunt consulendi.

3. *Inventio, est excogitatio rerum verarum, aut verisimilium, qua causam probabilem reddunt: Cic, L. 1. de invent. Per res, veniunt nobis intelligenda argumenta: quorum interventu sententiam nostram stabiliamus, atq; alteri persuadeamus. Definatur verò argumentum, quòd sit probabile inventum, ad faciendam fidem: Cic. in Part. Orat. Vel: ratio probationem prestans; qua colligitur aliud per aliud; & qua, quòd est dubium, per id, quòd dubium non est, confirmat: Quint. L. 5. Instit. Orat. 10.*

4. Antequam verò de argumentis laboremus inveniendis, quæstionem adesse oportet: hoc est, aliquid, quòd in controversiam veniat; sive, quòd oratoris studio sit explicandum. Quæstio illa penitus est cognoscenda, ejusque natura intimè perspicienda: quòd, quid ei profit, quid obsit, rectè cognoscamus.

5. Hinc scribit Cicero 2. de Orat: *Equidem soleo dare operam, ut de sua quisq; re me ipse doceat; & ut ne quis alius adsit, quò liberius loquatur: & agere adversarii causam;*

et ille agat suam: & , qui quid de sua recogi-
 tarit, in medium proferat. Itaq; cum ille dis-
 cessit, tres personas unus sustineo. summa ani-
 mi equitate: meam, adversarii; iudicis: qui
 locus est talis, ut plus habeat adjumenti, quam
 incommodi; hunc iudico esse dicendum: ubi
 plus mali, quam boni reperio; id totum abju-
 dico, atq; rejicio.

6. Ita adsequor; ut alio tempore cogitem,
 quid dicam; & alio dicam; quae duo pleriq;
 ingenio freti simul faciunt; sed certe videmus illi
 melius aliquantò dicerent, si aliud sumendum
 sibi tempus ad cogitandum; aliud ad dicen-
 dum putarent.

7. Idem eodem libro scribit: Cum, ac-
 cepto caussa genere & cognito, rem tractare coe-
 pi; nihil prius constituo, quam quid sit illud,
 quò mihi referenda sit omnis illa oratio, quae sit
 propria questionis & iudicii. Deinde illa duo
 diligentissimè considero; quorum alterum com-
 mendationem habet nostram, aut eorum, quos
 defendimus; alterum est accommodatum ad
 eorum animos, apud quos dicimus, ad id, quod
 volumus, commovendos.

8. Ita ratio omnis dicendi, tribus ad per-
 suadendum rebus, est nixa: ut probemus vera

esse ea, quæ defendimus; ut conciliemus nobis eos, qui audiunt; & ut animos eorū, ad quæm-
cumq; causâ postulabit, motum vocemus. Hæc
apud Cic. d. l.

9. Hæc omnia paulò post enucleatiùs
intelligentur. De argumentis dictum est,
quid sint, §. 3. dicendum jam, unde petantur.
Petantur nimirum ex Locis. *Loci* autem,
Cicerone & Boëthio docentibus, sunt notæ,
quarum admonitu, quid de quaq; re probabi-
liter possit dici, potest inveniri.

10. Hi Loci vel sunt *Rhetorica* & *Dia-*
lectica communes; vel tantum proprii *Rheto-*
rica. *Communes* sunt triplices. Aut enim
constituunt essentiam subjecti & prædica-
ti: ut Loci Generis, Speciei, Definitionis,
Totius, Partis; & dicuntur *Loci interni*.

11. Aut non constituunt essentiam
subjecti vel prædicati; naturali tamen vin-
culo cum aliquo eorum cohærent: ut Loci
Accidentis, Proprii, Conjugatorum, Caus-
sæ Efficientis, Finalis, Effectorum; & di-
cuntur *Loci conjuncti*.

12. Aut denique nullo naturali vinculo
cohærent, cum partibus quæstionis, subje-
cto scilicet & prædicato; & petuntur vel
ex voce: ut Locus Notationis nominis;
vel

vel ex re ; ut Locus Similium Comparato-
rum, Oppositorum ; & vocantur *Loci dis-*
juncti. Qui Loci omnes producant *argu-*
menta artificialia ; utpote artis beneficio, ad
quæstionem probandam, excogitata & in-
venta : cum contrà *inartificialia* vocentur,
quæ non nostra opera pariuntur, sed *extrin-*
secus sumuntur : quorum, ab Aristotele, quin-
que recensentur : *Leges, Testes, Pacta, Qua-*
siones, & Furamenta. Cicero ea omnia,
quæ sine arte parantur, & extrinsecus adsu-
muntur, appellat *Testimonia*.

! ! ! ! !
De Locis, Dialecticæ & Rhetor-
icæ communibus.

1. **Q**uanquam hi Loci, quos Dialecticæ & Rhetoricæ communes diximus, ex Dialecticis peti possunt : tyronum tamen captui nos accommodantes, breviter & strictim eos percurramus.

2. In Loco Generis, occurrit hic Canon : *Quodcumq;* prædicatur de genere ; prædicatur etiam de specie, & individuo illius generis. Ex hoc Loco argumentatur Paulus, 1. Tim. 1, 9. *Lex non est justis posita ; sed injustis* : moxque enumerat varias injustorum species, videlicet :

inobsequentes, irreverentes, profanos, parricidas. Et Vultejus inde probat: legitimatos per subsequens matrimonium non posse succedere in feudo: quia de genere, h. e. naturalibus prædicetur, quòd non succedant: inter quos etiam sint legitimati per subsequens matrimonium.

3. Negativè, ex loco Generis, argumentamur, secundum hunc canonem: A quocumq; removetur Genus, ab eodem removetur & qualibet ejus Species. Ut: nihil nos separabit à charitate Dei; nec tribulatio, nec angustia, nec fames, nec nuditas & c. Rom. 8, 35.

4. In loco Speciei: Cui tribuitur Species; eidem tribuitur & Genus. Valet hic Canon affirmativè, non negativè. Ut: necessaria est Christiano patientia. Ergò & fortitudo; quia patientia est species fortitudinis. Non autem rectè procedo, si dicam: prædicamus Dei virtutem. Ergò & misericordiam; possemus enim etiam justitiam prædicare. Quippe non licet argumentari à Genere ad certam & determinatam Speciem.

5. In loco Definitionis: Cui convenit Definitio; eidem convenit & Definitum. Valet affirmativè & negativè. Exemplum esto

est illud Leonis serm. 1. de jejunio: *proximi nomine, non ii tantum intelligendi sunt, qui nobis amicitia & propinquitate conjuncti sunt; sed omnes prorsus homines, cum quibus natura nobis communis est; sive illi hostes, sive socii sint, sive liberi, sive servi. Ergo omnes hi diligendi.* Et Pauli ad Ebræos 5, 1. ubi probat Christum esse nostrum pontificem; quia convenit ei definitio pontificis. *Est enim pontifex, qui ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his, quæ ad Deum sunt: ut possit intercedere, & offerre dona, & victimas pro peccatis.*

6. In loco Totius: *posito Toto; ponuntur omnes ejus partes necessariae.* Ut: Christus est verus homo. Ergo veram habet animam, verumque corpus. Job fuit justus. Ergo recessit à malo, & fecit bonum; credidit, & benè egit: Jobi, 1, 1. Sed nos varias & intricatas Totius divisiones ad Logicos & Metaphysicos remittimus.

7. In loco partium: *positis omnibus partibus necessariis, ponitur totum.* Ut: si ascendero in cœlum, tu illic es; si lectum stravero in inferno, ades; si habitavero in extremis maris, illuc manus tua deducet me. Ps. 139, 7. Ergo es ubique.

8. In Loco Accidentis; quod vel est antecedens: ubi hic valet canon: *Sublato antecedente, tollitur consequens.* Ut: si filii non sumus. Ergò, etiam hæredes non sumus. Vel, si quis statuat, Judæos, ante extremum iudicium, esse convertendos; & propterea ita argumentetur: Hodie iudicium extremum non instat: quia Judæi nondum se adgregarunt ad fidem.

9. Vel consequens, ubi hic: *Posito consequente, ponitur antecedens.* Ut Matth. 5, 3. *Beati pauperes spiritu: quia ipsorum est regnũ cælorum,* Damnatus est: Ergò, fidem in Christum, vel non habuit; vel non ad finem servavit.

10. In Loco Proprii: *Cui convenit proprium; eidem convenit illius proprii subjectum.* Ut: trahit ferrum. Ergò, est adamas. Vel: esse Regem seculorum, scrutari corda, scire, quid sit in homine, & omnes ejus sensus nosse; proprium est Dei. At hoc Christo competit. Ergò, est Deus.

11. In Loco Conjugatorum: *Cui unum conjugatorum convenit; eidem conveniunt & reliqua.* Ut: Si Filius vos liberat; verè liberi estis,

estis. Johann. 8. Et: *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vite.* Et: si fortiter agere, est laudabiliter agere: Ergò, vir fortis est laude dignus. Et: injustus non est ignorans. Ergo, injustitia non est ignorantia.

12. In Loco Causæ efficientis: *Posita causa efficiente, & operante; ponitur effectum: & causa efficiente non operante; non sequitur effectum.* Ut: Deus mittit Apostolos suos, Evangelium, toti mundo, annunciantes. Ergò, Evangelium toti mundo annunciat. Et: Apostoli pœnitentiam Judæis prædicantes, ab accessu gentilium tunc sunt prohibiti. Ergò, prædicatio pœnitentiæ ad gentiles tunc non pervenit.

13. In Loco Causæ finalis: *Posito fine; ponuntur media ad finem: at: Sublato fine; non necessario tolluntur media.* Ut: cupis videre Deum. Ergò, debes esse mundo corde. Omnes nostræ actiones debent ad Dei gloriam dirigi: Ergò, omne etiam verbum otiosum, à nobis debet exulare. Quæritur, apud Politicos & Jurisconsultos: *an filius impensas, studio-*

studiorum gratia, à patre sibi suppeditatas, ac benè collocatas, teneatur refundere? negant Hartmannus Pistorius, Welsenbecius, Cujacius, Aramæus, alii: & militat noster hic Canon: *qui vult finem; vult & media.* At qui pater voluit filium proficisci in Academiam, & bonas literas addiscere. Ergò & sumtus, qui media, & sine quibus in Academicis esse non possumus, suppeditare debuit. Quoad posterius Canonis membrum: negata doctrina; non necessariò tolluntur libri.

14. In loco Effecti: *posito effecto; necessariò ponitur & causa.* Ut: agnoscit peccata, & poenitet eum delictorum: audivit igitur doctrinam legis. Sentit: ergò habet animam. Domus est exstructa: ergò est, vel fuit Architectus. Homo est corruptioni obnoxius: ex materia igitur fragili compactus est. Omnia, ut vestimentum, veterascunt: ex corruptibili itaque materia constant. Ponit animam suam, pro ovibus suis: bonus itaque est pastor.

15. In loco à Notatione nominis: *de quo dicitur e/ym n nominis; de eodem dici debet nomen, seu res, quæ tali nomine significatur. Vel: de quo dicitur nomen; de eodem dicitur & res*
nomin-

nominis. Ut: est feudum: ergò, subest fides. Est mutuum: ergò, est ex meo tuum. Esau, de Jacobo fratre suo, genere sermonis correctorio conquerens, ait: nomine vere vocatum est nomen ejus *Jacob*? nam *supplantavit* me jam duabus vicibus. Primò genituram meam abstulit: & ecce! nunc quoque accipit benedictionem meam. Alludit Esau ad ἔτυμον nominis *Jacob*, quod derivatur ab Ebræa voce *Akabb*, seduxit, decepit, supplantavit, conculeavit. Et hoc vult dicere: dicitur frater meus Jacob; quod significat supplantatorem: & verè quoque me supplantavit. Et capite 27, 36. Genes. refertur; inditum fuisse Jacobo hoc nomen: quod, nascens. plantam Esavi, qui ipsum in partu præcessit, apprehenderit. Ebr. 7. Christus est *Melchizedeck*, & rex *Salem*: est ergò *rex justitiæ & pacis*. Est *consul*: ergò *consulit* Reip. Est *merula*: ergò *volat, meræ vel sola*.

16. In loco *Similium*: *similium sunt similia consequentia*. Ut: Intellectus est similis oculo: ergò, quemadmodum oculus regit totum corpus; ita intellectus regit totam animam. Animus hominis est
 simi-

similis vasi vel lagenæ angusti orificiis.
 Quemadmodum autem, si quid in vas, vel
 lagenam ejusmodi, volueris infundere, sen-
 sim illud debet instillari: ita & animus, su-
 perfusam informationis copiam, respuit;
 quam sensim admittit. Ingratus est similis
 lagenæ; beneficia infusa facile admittit;
 reddit verò eadem, multo cum murmure, &
 querelis. Tyrannus est quasi vomica: quia,
 ut hæc crescit phthisi corporis; ita ille dis-
 pendio Reipub. Quemadmodum porrò
 illa excinditur; ita & hic tandem excin-
 ditur.

17. In Loco Oppositorum: *Unum im-*
mediate oppositorum, tollit alterum. Ut:
Christus ejecit demonia, digito, præsidio,
seu virtute Dei. Igitur non ejecit dæmo-
 nia, præsidio Beelzebub: Luc. 11. Si
 Mammonæ servis; non potes servire Deo:
 Matth. 6. Gratis salvati estis. Ergò, non
 ex operibus: Ephes. 5. Benedictus est,
 & sempiterna perfruitur gloria. Ergò,
 non ivit in ignem æternum. Est liber.
 Ergò, non est servus. Est sui juris.
 Ergò, non alieni.

18. In

18. In Loco Comparatorum: Si id inest, quod minus videtur inesse; etiam illud inerit, quod magis videtur inesse. Ut: Rom. 8, 32. Qui proprio Filio non pepercit, sed, pro nobis omnibus, tradidit illum: qui fieri potest, ut non, & cum eodem, omnia nobis donet? Johann. 15, 29. Non est servus major Domino: si persecuti sunt me; & vos persequentur: 2. Petr. 2, 4. Si Deus angelis, qui peccaverant, non pepercit: multo minus parcat hominibus in peccata lapsis, & subinde relabentibus. Et Matth. 12, 11. Quis erit ex vobis, qui habebit ovem unam; & si ea inciderit sabbatis in foveam, nonne apprehendet eam, & eriget? quanto autem praestantior est homo, ove? licet igitur sabbatis eum beneficiis afficere. Et: Si id non inest, quod magis inesse videtur: Ergo, etiam illud, quod minus inesse videtur, non inest. Ut 1. Joh. 4, 20. Si fratrem suum, quem videt, non diligit; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Vel ex Theocrito: Si capellam portare nequis; quomodo portabis bovem?

19. Atque

19. Atque hi sunt illi Loci, Dialecticæ & Rhetoricæ communes quos diximus §. 10 cap. præc. in quorum canonibus multa sæpe feculenta occurrunt, & apodicticam baud pariunt demonstrationem; sed aliquam tantum probabilitatem gignunt: quam Orator, concinno elocutionis apparatu, ita pingat & exornet, ut, quod robur nequit, præstet splendor. Potuissent canones adferri multo plures; sed ex magno fonte pitissare voluimus, non nos ingurgitare.

De Caussarum generibus, & simul locis Rhetoricæ propriis, singulis tamen caussarum generibus communibus.

1. **A**Tque hætenus de locis Rhetoricæ & Dialecticæ communibus: videnti jam sunt illi, qui proprii tantum sunt Rhetoricæ. Loci hi, Rhetoricæ proprii, vel sunt generales, ut per omnia vagentur caussarum genera; vel speciales, ut ad singula caussarum genera propriè restringantur.

2. *At caussarum quidem genera nihil sunt aliud.*

*aliud, quàm veluti prædicamenta Oratoris, si
ve classes; in quas distributa est omnis varietas
rerum, de quibus dicendū est: ut facilius in qui-
buslibet materiis, & ratio ac via explicandi, &
argumenta, ad rem facientia, possint inveniri.*

3. Rhetorica sanè negotia, vel res, de
quibus est perorandum, nobis non offert;
sed tempora potiùs & loca, in quibus est
nobis vivendum, res nobis eas objiciunt:
quemadmodum litigator defert negotium
ad causidicum. Hoc autem nobis præ-
stat Rhetoricæ cognitio, & cum primis
generum causarum consideratio: ut si sci-
amus, quo de nobis agendum: quomodo
tractandum sit, perspiciamus. *Invento enim
causæ genere, statim loci, ad dicendum ido-
nei, nobis occurrunt.*

4. *Quin & cognito causæ genere, confe-
stim de orationis fine possumus judicare, &
quanam sit præcipua intentio, quodnam rei ca-
put & summa, quis scopus, videre. Quantum
a. in eo sit instar situm, ut scopum orationis
calleamus; non opus est multis edisserere.
Arcum enim aliquis intendat, absque sco-
po; quam inde hauriet utilitatem? tela e-
mittentem intuearis, & metam telorum
ignores;*

ignores; quam capies inde voluptatem?

5. Ex quibus facilè apparet: *duabus potissimum de causis, causarum esse genera inventa: primò, ut finem, scopum & intentionem ejusque orationis cognoscamus: deinde, ut Locos, è quibus argumenta probandi sunt desumenda, ob oculos habeamus: quos, ceu Theseus filum Ariadnes,prehendamus & sequamur.*

6. Aristoteles, Cicero, Quintilianus, Dionysius Halicarnassensis, & veteres alii quàm plurimi, tria fecerunt Causarum Genera: *ὁ συμβουλευτικόν, Deliberativum: ἐπιδεικτικόν, Demonstrativum, & δικάστικόν, Judiciale, tradiderunt. Probavit numerum hunc ternarium Stagirita, ex auditorum diversitate. Ita enim progreditur.*

7. Is, ad quem pertinet Oratio, hoc est, auditor, vel est tantum Ascultator, Aristoteli *θεωρὸς*, Ciceroni Laudum Spectator; vel disceptator, & rei sententiæ que moderator, *κριτής*. Et statuit quidem hic disceptator, aut de præteritis, ut Judex, *δικαστής*; aut de futuris, ut Senator.

8. Sic ergò tria sunt Genera Causarum:
Judicii,

Judicii, Deliberationis, Exornationis. Exornatio autem, quæ laudationibus præsertim valet, proprium jam habet ex eo nomen: dicitur aliàs Genus demonstrativum.

9. Porro etiam numerum suum probat *ex fine*. Vel enim est auscultatoris delectatio: ut in Genere Demonstrativo: vel Consultantis spes, aut metus; ut in Genere Deliberativo: spes in suasione; metus in dissuasione: vel Judicis clementia aut sævitia; ut in Genere Judiciali: clementia in defensione; sævitia in accusatione.

10. Probari potest triplex hic Finis ulterius: quia vel tendit ad utilitatem; ut evenit in Suasionibus; vel ad honestatem; ut in laudationibus: vel ad justitiam, & æquitatem; ut in Defensionibus.

11. Evincitur tandem *ex temporis triplicitate*. Vel enim Orator versatur circa tempus præteritum; vel circa futurum, vel circa præsens. Circa præteritum occupatur Genus Judiciale; quod, positum in judicio, habet in se accusationem & defensionem: quæ locum non habet, nisi in iis, quæ jam facta sunt: circa futurum, Deliberatio. Delibe.

Deliberamus enim de rebus adhuc incertis,
& quæ in nostra sunt potestate positæ: qua-
les sunt futuræ.

12. Demonstrativum, circa *presens*.
Neque enim quenquam laudamus, aut ex-
tollimus, quòd virtute præditus fuerit, &
ab ea postmodò desciverit; sed quòd eam
etiamnum amplectatur. Et quanquam
aliquando defunctos quoque commenda-
mus; proponimus tamen eosdem, ut
præsentes: quòd, cum omnia mutatio-
ni & interitui sint obnoxia, sola virtus ne-
que senium, neque mortem admittat, sed
clara æternaque habeatur.

13. Tot, neque plura causarum gene-
ra, Veteres nobis tradiderunt. Commu-
nis verò Germaniæ præceptor Philippus
addendum censuit genus quartum, *Didac-
scalicum*. Et si enim Logicæ proprium
est docere: tamen, prout jam nos utimur
Rhetorica; Oratori quoque id muneris
nonnunquam incumbit: qui quidem illud
& copiosius exsequitur, & splendidius.

14. Moverunt itaq; Philippum *causse
due*, quam obrem reliquis hoc adjungeret:
prima est, quod usum haberet non in Ec-
clesia

clesia solùm, sed in aliarum quoque rerum
 explicatione, amplissimum: quia methodus
 ejus magnam cujus materiæ lucem affun-
 dit: *secunda*, quod loci generis Didascalici
 multum adminiculi reliquis conferrent caus-
 sarum generibus, & essent quasi earum ve-
 stibulum.

15. Percurremus locos inventionis,
 singulis caussarum generibus communes,
 qui sunt: *possibile & impossibile; magnum
 parvum*. Et *possibile* quidem ac *impossibile*
 vel ostendimus ratione *preteriti*, quam jam
 factum, aut non factum; vel ratione *præ-*
sentis, fieri posse, aut non posse; aut ra-
 tione *futuri*, fore aut non fore.

16. Factum aliquid esse, probari solet
 ex his canonibus: Si id, quod minùs
 credibile est, factum fuit, etiam
 quod magis credibile. Arist. 1. Rhet. 15.
 Ut: *qui mentiri aut fallere insuerit patrem,
 aut audebit; quanto magis audebit ceteros:*
 Ter. Adelph. A. 1. sc. 1.

17. Si id factum, quod fieri solet poste-
 rius; credibile est, factum etiam fuisse, quod
 fieri solet prius. Ut: Cain interfecit Abelem:
 ergò

ergò ipsi antea fuit infensus ; invidit , aut succensuit ipsi , aut cum ipso contendit Cain. Qualem quidem contentionem , in Targum Jonathanis , sive paraphrasi Chaldaica , ad.8. c.4. Gen.invenimus , huc si non , tædet , conferendam. Et accidit , cùm egressi si essent ambo foràs ; respondit Cain , & dixit Habeli : agnosco ego , vel intelligo ; quòd per misericordias creatus sit mundus : at , non juxta fructus operum bonorum , ille gubernatur ; sed acceptio personarum est in judicio Divinæ Providentiæ : propterea quòd recepta fuit oblatio tua ; sed mea oblatio abs me non suscepta est cum beneplacito. Respondit Habel , & dixit Caino : per miserationes creatus est mundus , & juxta fructus operum bonorum utique gubernatur ; nec est acceptio personarum , in judicio : sed quia fuerunt fructus meorum operum meliores , & promptiores tuis ; suscepta fuit gratiosè oblatio mea. Respondit Cain , & dixit Habeli : non est judicium , neq; judex , nec seculum aliud , nec dabitur merces bona justis , nec vindicabitur ab impiis. Respondit Habel , & dixit : est judicium , & est judex , & est seculum aliud , atq; dabitur merces bona

na

na justis, & vindicabitur ab impiis. Ita, su-
per negotiis hujusmodi verborum rixa-
bantur, in superficie campi. Surrexit er-
gò Cain super Habel, fratrem suum, & in-
fixit lapidem in frontem ejus, & interfe-
cit eum.

18. *Quod quis voluit & potuit; dubium
non est, quin fecerit.* Ut: Nero Imperator
sapiùs exoptasse scribitur, ut cives omnes
unum collum haberent: quò, ictu uno, o-
mnes necare posset. Saviendi hinc facilè
apparet *voluntas*: ad quam, crescente ejus
subinde imperio & potentiâ, accessit *fa-
cultas*. Quis jam dubitet, monstrum il-
lud hominis, & lutum sanguine macera-
tum, in sanguinem humanum crudelissimè
fuisse grassatum? *Voluisse* autem quis putatur;
cùm animi adfectibus, irâ, odio, amore,
cupiditate, &c. impellitur: *potuisse*, cùm com-
modæ sese offerunt circumstantiæ, ac nul-
lum intervenit impedimentum. Ut: Pam-
philus amavit Glycerium, quæ & ipsa illius
amorem non fuit adversata; remotis noctu
arbitris, convenère in cubiculo; quis am-
bigat, Pamphilum id fecisse, quod Proper-
tius cum sua Cynthia, Catullus cum Lesbia
solebat?

10. Aliud

19. Aliud nobis exemplum subministrare potest Historia Josephi. Ut: Si quid Josephus querelarum, de moribus fratrum suorum, audiret, vicinosque offensos sceleribus eorum, animadverteret; patri id renunciabat. Odium inde fratres in ipsum concipiebant crudele & implacabile: nec poterant invidi conceptum odium dissimulare; quin asperitate verborum, quoties cum eo loquendum esset, animi morbum proderent. Malebant divum, quam vivum: & nihil habebant prius aut antiquius; quam ut numero viventium eum exturbarent, ac, si fieri posset, etiam infra mortuos amandarent. Cumque patris, senectute gravati, greges, in locis desertis, & à domo patria remotioribus, aliquando pascerent: de improvviso Josephus intervenit; quem cum verbis excepissent amarulentissimis: verisimile est, lucem quoque hanc, quæ communis est, eripuisse; aut damnum aliud grave conciliaffe.

20. Fieri aliquid posse, probabile redditur, ex istis: *Fieri hoc potest, cuius contrarium aut jam est, aut esse potest.* Ubi tamen hoc est observandum, quod in contrariis

trariis alterum difficilius, alterum facilius; alterum præstantius, alterum deterius. Quod si jam difficilius & præstantius fieri potest; fieri etiam poterit facilius & deterius: & hæc quidem observatio est *Majoragii, in Comment. super secundum Rhet. Aristotelis.* Ut: extruere has ædes potui; ergò & destruere possum. Salvare Deus animam potest; ergò & perdere. Condere Deus mundum potuit; ergò & eundem abolere potest. Acquirere has fortunas & facultates potuit; poterit ergò & dilapidare & consumere.

21. *Si simile fieri potest; etiam simile. Vel: id fieri posse judicatur, cujus, quod simile est, fieri potest.* Ut: si quis domi bonus est paterfamilias; etiam publicè bonus erit Magistratus: quia, quod domi est, in familia, pater; id in Rep. est Magistratus. Aut si Medicus ægroto mederi potest faciliùs, si accuratam morbi habeat cognitionem; etiam Politicus multùm proderit labanti Reip. si nævos ejus & vitia probè habeat perspecta. Unde *Galenus*: non est mirandum; complures tantum in Medicinæ operibus aberrare, quantum
 b etiam

etiam cognitione falluntur. Et *Polybius* :
 si quis censet, aliud magis proprium esse
 boni Ducis officium ; quàm hostium Im-
 peratoris ingeniũ naturamq; nôsse ; errat,
 imò insanit. Et egregius Atheniensium
 Dux, *Chabrias*, in ore habebat: eum optimè
 Ducis munere posse fungi, qui res hostium
 quàm maximè cognitas haberet.

22. Aliud, ex eadem collatione, adfe-
 remus exemplum. Ut, quamvis exiguis
 diætæ erroribus, quotidianis tamen, non
 solùm vitrea, sed interdum etiam ferrea po-
 test labefactari valetudo: ita, si quis salvam
 velit Rempublicam, cavendum, ne quicquam
 omninò contra Leges admittatur. Nam id
 nî fiat; paulatim & latenter irrepunt rerum
 omnium depravationes: ut necesse sit, illam
 funditùs tandem perire Rempublicam.

23. *Si difficilius fieri potest, potest etiam fi-
 eri facilius.* Ut: si quis elegantem & orna-
 tam potest scribere Orationem; poterit
 etiam simpliciter scribere Orationem: quia
 difficilius est eleganter, quàm utcunq;e
 scribere. Signatè *Aristoteles*, 2. Rhet. c. 19.
 εἰ ἀρεδαῖον, ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ
 ὅλως γενέσθαι δυνατὸν, i. e. si virtute præ-
 ditum,

ditum, vel pulchrum, fieri potest; etiam omninò fieri potest. Ut: Si potuerunt Romani Hannibalem vincere: etiam Mithridatem, imò simpliciter, vincere poterunt. Huc pertinet exemplum Cornificii, Lib. 4. ad Herenn. Quos ex collibus dejecimus; cum his in campo metuimus dimicare? qui, cum plures erant, paucis nobis æquari non potuerunt: hi postquam pauciores sunt, metuimus, ne sint superiores? Huc quoq; digitum intendit Æneas, apud Virg. lib. 1. Æn. cum socios itineris ita alloquitur:

O Socii! (neq; enim ignari sumus ante malorum.)

*O passi graviora! dabit Deus his quoq; finem.
Vos & Scyllæam rabiem penitusq; sonantes
Accêstis scopulos, vos & Cyclopea saxa
Experti; revocate animos, mœstumq; timorẽ
Mittite. Forsan & hæc olim meminisse juvabit.*

*Per varios casus, per tot discrimina rerum,
Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere Troja.
Durate, & vosmet rebus servate secundis.*

24. Cujus fieri potest principium, illius etiam fieri potest finis. Vel: cujus principium

fuisse probare possumus; idem etiam finem habere, confirmare in proclivi est. Quæ enim fieri non possunt; nec gignuntur unquam, nec gigni incipiunt. Videtur canon hic magis loqui de rebus naturalibus, quàm moralibus aut artificialibus; vel certè, si de moralibus etiam & artificialibus intelligendus; intelligi debet de viro prudente, qui nihil susceperit, supra vires & facultates suas positum. Exemplum esto: Si est possibile, aliquem fieri puerum; fieri etiam potest, ut sit senex. Vel: si fundamentum extrui potest, etiam domus. Vel: si Darius ab Alexandro vinci coeptus est; prorsus quoque debellari ab eo potest.

25. *Cujus finis esse potest, ejus etiam principium potest. Vel: quod finem habere potest, idem initium quoque habet.* Cuncta enim quæ constant, à principio aliquo ducuntur. Ut: si conceditur, aliquem doctum esse; negari non potest, eundem bonis literis incubuisse: sine quibus doctrina non paratur. Phthisi laboravit: ergò corruptione pulmonum fuit infestatus.

26. *Quorum cupiditas nobis est à natura insita, ea sunt possibilis.* Ratio: quia aliàs illud à natura nobis inditum desiderium esset frustra;

frustra; cùm tamen natura nihil faciat frustra: nemo sana mente præditus appetat illa, quæ consequi se non posse videt. Et hic Locus utilissimus est in consiliis dandis: cùm auctores esse volumus aliis, ut vel liberalia studia tractent, vel arma capeffant, vel certo studiorum generi sese dedant; aut etiam eosdem dehortari; ne suscipiant & tractent illa, à quibus à natura alieni esse videntur. Quo pertinent versiculi Poëtæ:

Tu nihil invita dices faciesve Minerva:

Naturã expellas furca, tamen usq; recurret.

Præclarè etiam dixit Socrates: *duas esse res, quæ eruditionem pariant; amorem seu cupiditatem, & studium.* Et Plutarchus, solertissimus ingeniorum formator, inter studiosi requisita, principem tribuit locum τῆ φύσει, naturæ: secundum μαθήσει, doctrinæ: tertium ἀσκήσει, usui, seu exercitationi. Inde graviter parentes illi peccant, qui ad Facultates eas liberos suos cogunt, à quibus illos alienos esse, & abhorrere prorsus, animadvertunt. Quid hoc aliud est, quàm invitos canes venatum ducere?

27. *Quæ arte sunt & præceptis tradita, illa quoq; fieri possunt.* Ratio; quia artes

b 3

pro-

propterea sunt inventæ, ut, quæ per se sunt obscura & difficilia, methodo facili comparentur. Ita ἀδύνατον non est, Oratorem aliquem fieri, eleganter & ornatè scribere: quia ars illa certis præceptis est comprehensa. Et licet Jus Civile sit longè lateque diffusum, atq; difficile; tamen disci potest: quia est certis præceptis traditum. Et hic quoque Locus magnum usum habet, cum difficultatem tollere volumus, quæ in Scientiis parandis sese ostendit, & qua multi deterrentur, quò minùs ad solidæ doctrinæ fastigium conscendant.

28. *Qua in eorum sunt manu, quibus vel imperare, vel persuadere possumus; ea possunt contingere.* Ut: Dominus, cum servo imperat, potest consequi, quod vult: quia cogendi potestatem habet. Et Magistratus absolutus animum abjicere non debet, etiam in arduis negotiis imperandis: quia potest in ordinem subditos suos redigere, & illis mandare. Ita amicus potest voti sui compos fieri: quia persuadendi facultatem habet. Et quoque hujus Loci magna utilitas, cum ostendere volumus, posse aliquid fieri: cum cogere possimus alios; aut
impe-

impetrare vel benevolentia, vel precibus, vel donis. Hinc illud proverbium: *Amicorum preces cogendi vim habent.* Et Alexandri Magni pater, Philippus, nullam arcem tam esse probè munitam, dixit, quin capi possit; si in eam ascendere possit asinus onustus auro: quod certè ingens habet ad persuadendum robur.

29. *Quorum partes fieri possunt, eorum etiam totum fieri potest.* Ratio: Quia totum ex partibus constat, & nihil est aliud, nisi partes simul sumtæ. Ut: Si fieri potest, ut quis discat doctrinam de moribus, de naturæ obscuritate; de transcendentibus, eorumque affectionibus, & differendi ratione &c. Philosophiam quoque discere potest. Aristoteles profert exemplum de suto: si obstragulum, ligulam & soleam facere potest; calceum quoque facere poterit. Habet Locus hic usum ad excitandos homines, ad constantiam, & continuationem in negotiis suis: qui sæpè benè incipiunt, sed inchoata non absolvunt.

30. *Si unum relatorum potest fieri, potest fieri & alterum.* Ut: si aliquis potest esse Dominus; potest etiam habere servum:

& contra : si quis potest habere servum ; potest etiam esse Dominus.

3. *Quod sine labore & arte fieri potest ; illud etiã arte adhibita, & quidem meliùs atq; faciliùs, fieri poterit.* Quia ars naturam vel imitatur, vel corrigit, vel perficit ; etiam actiones ipsas plurimùm juvat atq; promovet. Confirmat hoc Aristoteles ab autoritate Agathonis, veteris Poëtæ Græci, qui dicebat : artem à fortuna, & fortunam vicissim ab arte diligi ; multa quoq; sæpè casu & fortuna fieri, sed tamen ab arte juvari. Habet hic quoq; Locus non exiguum usum in consiliis dandis ; cùm autores esse volumus aliis, ut certæ alicui Facultati sese dedant : e. g. aliquis à natura disertè loquitur ; excitandus ergò ad eloquentiæ est studia : si enim diligentiam & præcepta adhibuerit ; natura, arte adjuta, longè magis sese exeret.

32. *Quod effici potest vel ab inferioribus opibus & potentia, vel etiam minùs prudentibus ac doctis; illud quoq; à superioribus & prudentioribus poterit effici.* Aristoteles ejusmodi habet exemplū. Si Eutynus, homo nullius ingenii, quarta, quod dicitur, luna natus, discere potuit Rhetoricam ; discere etiam pote-

poterit Isocrates, præstanti præditus ingenio. Erit & hujus Loci usus: cum exemplis inferiorum excitare ignavos volumus, & somnolentos.

33. *Futurum aliquid esse, aut non esse, eodem modo probari potest, quo probari solet, factum aliquid esse, aut non factum. Quod enim non voluntas tantum nostra suadet, verum etiam facultas efficiendi penes nos est, futurum esse creditur. Item, quod ira, odium, amor jubent; futurum est, si vires & potentia nobis se opponant. Futura denique credimus, quorum jam circumstantia antecesserunt, quæ facti istiusmodi antecedere solent; convicia, rixæ, temulentia: ad quæ vulnera cædesque plerumque subsequi solent. Ut: symbolum dedi cum consalinis meis, hanc vespere hilarem sumturus: accedebam. Herculeos sese, in evacuandis vitris, præstabant, & jucundissimè invicem vivebant; imò sacrosanctum amicitiae fœdus, quasi præsentem feciali, ferruminabant. Primus inquit: ego vocor Johannes Leporinus: faciam, quæ tibi grata fore cognovero; quæ molesta, fugiam & averfabor. Alter Pyladæ suo alterum se præstiturus Orestem reponit:*

ponit: Ecce! mihi nomen est Andreae Bovillo: neutiquam certè ego committam, ut tuo me superes amore: quicquid mihi es pollicitus, en! & ego polliceor, me omninò facturum,

*Per solis radios, Tarpejaq; fulmina juro,
Et Martis frameã, & Cyrrhai spicula vatis:
Per calamos venatricis, pharetrasq; puellæ;
Perq; tuum, pater Aegæi, Neptune tri-*
dentem: (va,

Addit & Herculeos arcus, hastamq; Miner-
Quicquid habent telorũ armamentaria cœli.
Dextra dextræ jungitur, ligulæ expediuntur, quæ utriusque manicis inducantur, & amicitia initur, nullis unquam seculis dissolvenda. Sed, quàm

Multa cadunt inter calicẽ, supremaq; labra!
Vix enim semihorulæ spatium abierat, cum alter alterum, verbo temerè extra dentes profiliante, adeò offenderet; ut hominem istum diris devoveret, conviciis insectaretur, & quasi furore percitus cantharum apprehenderet, caput ipsius probè dedolaturus; nisi quidam alii, paulò magis sobrii, turpe illud pecus removissent. Tùm verò ego secedebam. Autumo, turbulenta & cruenta hanc Comœdiam Catastrophe finitam,
& Py-

& Pyladeos illos amicos colaphis egregiè concertasse. Hæc enim horum præludio-
rum solet esse pausa.

34. Vidimus possibile & impossibile :
jam sequitur *magnum & parvum*, vel com-
paratio bonorum ; unde dignoscere lice-
bit, quid magis minusve sit honestum, utile
aut æquum. Ubi primus Locus est : *Bona
plura uno, aut paucioribus, sunt præstantiora.*
Ut : si quis multas tenet linguas, longè illud
est præstantius, quàm si vernaculam saltem
calleat. Sed observandum hîc, quod mo-
net Aristoteles : bona illa debere esse *συν-
αριθμήμενα* connumerata & unius gene-
ris : aliàs enim Locus ille fallit ; cùm diversi
generis bona adferuntur. Ut : divitiæ & ho-
nores sunt plura bona ; at non interim præ-
feruntur virtuti. Commiscentur enim hîc
& confunduntur bona diversi generis : nem-
pe Bona fortunæ, ut sunt divitiæ & hono-
res, & Bona animi, ut virtus.

35. Secundus Locus : *Si genus generi sim-
pliciter præfertur ; etiã quod maximum est in
illo genere, maximo alterius generi anteponi-
tur.* Ut : Si Jurisprudentiæ Theologia præ-
fertur : etiã Theologus maximus maximum
superabit Jurisconsultum.

36. Tertius Locus: *Quæ majora bona efficiunt, illa sunt præstantiora.* Ratio. Quia de effectu ex causa efficiente judicatur. Sic pro Muræna, concludit Cicero: Murænam Imperatorem (bellicum) esse anteponendum Sulpitio Jurisconsulto; quia Imperator præstantiora bona, quàm Jurisconsultus, efficit. Sic probare quis posset, etiam Medicum Jurisconsulto præferendum: quia Jurisconsultus tantum versetur circa bona externa, quæ ad sustentationem requiruntur: cum Medicus circa ipsam corporis sanitatem versetur.

37. Quartus Locus: *Cujus causa efficiens præstantior, illud ipsum quoque præstantius.* Ut M. Marcelli restitutio est melior omnibus Cæsaris victoriis: quia has fortuna; illam verò virtus Cæsaris promovit.

38. Quintus Locus: *Quæ per se expetuntur, præstantiora sunt iis, quæ expetuntur propter aliud.* Usurpatus est hic Canon à Philosophis & Theologis frequentissimè. Legimus eundem apud Severinum Boethium L. 3. de Consol. Philosophiæ, vis verbis: *cujus causa quid expetitur, id maxime videtur optari.* Apud Platonem in Gorgia, & apud Stobæum, sermone 151. *εάν τις πράτῃ ἐνεκά τῶ, ἔ*

τῶτο βέλεται, ὁ πράττει, ἀλλ' ἐκεῖνο, ὃ ἔνεκα πράττει; i. e. si quis quid facit, alicujus rei gratia: non hoc cupit, quod facit: sed potius illud, cuius rei gratia facit. Ut: si quis, sanitatis causa, velit equitare; non tam equitandi motum desiderat, quam sanitatis effectum. Ita cum Deus animæ causa, quam sc. ad sui similitudinem formaturus erat, carnem, vel limosum & luteum corpus, tanquam vasculum aut domicilium, quo posset illa contineri ac recipi, finxisset: ea re satis manifestum fecit, pretiosiore sibi & chariorem esse, humano corpore, animam. Quod exemplum habet Petr. Faber Tolosanus L. 3. semest. c. 9. Virtus melior est divitiis: quia divitiæ à viro bono propterea expetuntur, ut virtutem eò splendidius possit exercere. Pax quoque bello melior est; quia bellum propterea geritur, ut pacem consequamur.

39. Sextus Locus: *Quod sine altero esse potest, præstantius eo est, quod altero carere non potest.* Ut: prudentia melior est reliquis virtutibus: quia virtus planè nulla, absque prudentia, potest consistere. Sic quoque Justitia est melior fortitudine; quia si omnes essent

essent justi, fortitudine opus non haberemus.

40. Septimus Locus: *Quod rei alicujus causa est, aut principium; illud preferendum ei, quod à principio alio originem ducit.* Ut: præstantior est discipulo Præceptor; quia causa ille est & principium eruditionis. Præferendi sunt liberis Parentes; quia sunt in causa, ut liberi existant.

41. Octavus Locus: *Duabas propositis causis; quæ meliorem habet effectum, illa ipsa quoque alteri anteponenda.* E. g. Disputatur de Philosophia Theoretica & Practica: utra alteri præferenda? adfirmatur, quod Theoretica, præ ista, principatum obtineat: & ratio: quia mentem hominis ita erudit & informat; ut cognitione rerum ad Deum accedat, eique quodammodo adsimiletur: cum contra Practica Philosophia vitiosis adfectibus tantum modum ponat, & melam adhibeat; quod in Deo locum non habet.

42. Nonus Locus: *Quæ sunt variora, soperiosis & vulgaribus anteponenda.* Ratio: quia κτήσις, sive possessio vel acquirendi ratio, est difficilior. Ita Eloquentia magnificien-

facienda; quia pauci Oratores, & verè eloquentes: ut Cicero, in Libro de claris Oratoribus, ostendit. Et laudabilius est, contra Turcam militare, quàm contra alios; quia non cuiusvis est militis, vires suas in istum periclitari & exerere, sed solùm ejus, qui
Virtutis vera custos rigidusq; satelles.

43. Decimus Locus: Hic præcedenti contrarius videtur; & propterea denuò notandum; regulas hæc saltem esse probabiles; & uberem, in utramque partem disputandi, præbere materiam; quales Aristoteles, & veteres alii, habuère quàm plurimas, ut inexercitati ad disputandum adsuefierent. Habet autem ita: *Quorū ῥῆσις, sive usus est frequentior; ea rarioribus præferenda.* Inquit enim Aristoteles: *ἡ ῥῆσις ὑπερέχει, usus superat.* Et, quod sæpè nobis commodum adfert, superat id, quod rarò aut nunquam utile est. Unde dicitur apud Pindarum: *ἀειστον μὲν ὕδωρ, optimum quid est aqua, propter utilitates sc. magnas & per frequentes, quas præbet.* Propertius quidē, in elegia quadam, *vilem* dixit *aquam*. Et Horatius quoq; in aliqua Satyrarum, *rerū vilissimā* vocavit: qui tamē ad copiā, nō ad usum, respexerunt.

Plutar.

Plutarchus sanè in lib. V. *Symposiacorum* c. 10. narrat, morem veterum fuisse, res communes, & quæ multis hominum usibus inservirent, divinas appellare, ut aquam, lucem; tellurem quoque eandem ob causam ipsos non rem tantùm Divinam, sed Deam etiam appellasse. Quod obiter indicio nobis est: Ethnicos non Deos vel Deas, quæ vulgò ita appellatas invenimus, existimasse; sed ob aliquam tantummodò prærogativam, vel singularem effectum aut utilitatem, ejusmodi nominibus indigitasse. Diximus, hunc locum præcedenti contrarium videri: verè tamen non est; cùm prior loquatur de rarioribus *κρήσει*, seu possessione: hic noster de frequentioribus *Χρήσει*, seu utilitate.

44. Undecimus Locus: *Difficilia facilibus preferenda*. Ratio, quia difficilia sunt rariora: rariora autem vulgaribus esse anteponenda, jam dictum nono Loco; & rectè docet Aristoteles, in *Topicis*: *magis delectantur possessione rerum, quas nemo potest facile acquirere*. Ope hujus Loci, virtutem divitiis magis esse expetendam, probamus: rara namque & difficilis
para-

paratu est : quod satis celebri quoque Hesiodi carmine intelligitur, qui canit :

τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάρουθεν
ἔειπεν [ἐπ' αὐτήν,

ἀθάνατοι μακρὸς δὲ ἐστὶ ὄρθεος ὄμιλος

καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον i. e. ante virtutem vero sudorem Dii posuerunt immortales : longa vero atq; ardua via est ad ipsam, primumque aspera. Et Quintus Calaber scribit : celsissimus, & asper mons sanctæ virtutis, in quo ipsa stat, almæ vertici pedibus innitens, ardua & ad cœlum pertingens, circumque circa omnes viæ crebris interclusæ scopulis, facilem hominum accessum arcent : nam plurimi retrò cedunt, arduo itinere absteriti ; & perpauci sursum, per sacram viam sudantes, ascendunt. Hæc ille. Sic videmus tenaciores esse, & magis congestis incubare nummis, qui suis eos laboribus compararunt, quàm qui acquisiverunt hæreditate : quia major ibi, quàm hîc est acquirendi difficultas.

45. Duodecimus Locus. Vicissim hic isti contrariari videtur. *Faciliora anteponenda difficilioribus*, 1. Rhet. 7. fiunt enim cum quadam voluptate ; & cùm nullo negotio

ea

ea consequi possumus : prout volumus & optamus, ita se habent. Neque quisquam est, quin idem, sine labore, quam cum molestia, efficere malit. Usus habet Canon: quando agimus cum imperitis, qui plerumque difficultate rerum deterrentur, ut ab actionibus honestis resiliant; ubi ostendendum est, facile à nobis aliquid fieri posse. Ita cum difficultas objicitur in eruditione paranda: evincendum est, ad eam ἀκροῦσι posse perveniri; modò voluntas adsit constans, nec methodus certa negligatur. Non pugnant hi duo Canones. Quia prior loquitur de rebus jam acquisitis: & comòdè usurpari potest, in earum commendatione atq; laudatione. Posterior de rebus acquirendis: & locum habet cum primis in suasionibus.

46. Tertius decimus Locus: *Cujus contrarium est majus, id ipsum quoq; majus, & cujus privatio deterior, illud ipsum quoq; alteri anteponeadū, cujus privatio tanta cum jactura nos est conjuncta.* Ut intelligas, utrum duorum bonorum melius? Specta etiā contraria eorum: *Cujus enim contrarium majus malum est; id alteri bonitate prestabit.* Exemplū accommodatum nobis suppeditabunt valetudo & divitiæ: quæ duo bona sunt; quorum

rum contraria sunt morbus & paupertas :
 majus autem malum est morbus corporis,
 quàm paupertas : præstat igitur valetudo di-
 vitiis. Ita majus quoque bonum id est, quo,
 si orbatus sis, magis plectaris. E.g. Bona e-
 runt visus & auditus, quorum privationes
 vel orbitates, sunt cæcitas & surditas : per-
 spicuum autem est, majus esse malum cæcitatem,
 quàm surditatem : quare majus bonum adspe-
 ctus est, sive visus; quàm auditus. Sic deterior
 est privatio æternæ salutis, quàm jactura fa-
 cultatū harum *mundialium*. Ergo animæ &
 salutis cura divitiis & opibus anteponenda.

47. Quartus decimus Locus. *Quorū artes
 sunt præstantiores, illa ipsa sunt præstantiora.*
 Dicuntur autem artes, artibus aliis, præstantio-
 res, modis, ut Arist. docet l. i. de an. in princi-
 pio, duobus : *Primò*, respectu *ἀνεξιχνίας*,
 i.e. exquisitæ cognitionis, subtilitatis & cer-
 titudinis : quomodo Mathematicæ scientiæ,
 quarū principia sunt certissima & indemon-
 strabilia, Ethicis & Physicis præferuntur.
Secundò, respectu *ὑποκειμένων*, i.e. subjecti
 & materiæ. Ita Theologia primas inter alias
 tenet Facultates; quia de Deo, & rebus Divi-
 nis, agit. Addi potest modus *tertius*, nempe re-
 spectu Causæ Efficientis, autoris, vel eorum,
 qui

qui artem aliquam tractarunt. Ita agricultura contemnitur à multis ; cùm laudanda potius, & non paucis aliis anteponenda videatur : quia multi sancti viri, multi etiam Reges & Patres, agriculturæ operam dederunt : & Romani Consules ac Dictatores sæpe ab aratro ad Remp. fuere vocati.

48. Quintus decimus Locus. *Quæ à prudentibus vel omnibus vel plerisque, vel optimis, judicantur meliora, illa ipsa quoque meliora & reliquis anteponenda.* Hoc verò in loco observandum ; duobus modis doctorum & prudentum judicium ponderandum esse ; vel ἀπλῶς, simpliciter ; vel κατὰ τὴν φρόνησιν, ut Aristoteles loquitur, καὶ ἐπιστήμῳ, secundum prudentiam & scientiam, cui aliquis potissimum est deditus. Verisimile quidem est, omnibus in rebus rectius judicare prudentes, quàm imperitos : secundum prudentiam tamen & scientiam, illorum est judicium præferendum, qui in singulis facultatibus sunt occupati, inque iisdem excellunt. Verbi gratia : in lite & controversia forensi, credendum magis doctis, quàm in doctis ; prudentibus, quàm imprudentibus ; inter doctos tamen & pru-

prudentes, iterum magis Jurisconsulto;
 quàm Theologo vel Medico: quia hi judi-
 cant ἀπλῶς, i. e. secundum generalem quan-
 dam justitiæ notitiã; ille κατὰ τὴν Φρόνησιν,
 i. e. secundum exactam Juris, quippe Facul-
 tatis suæ, scientiam. Unde illud: *unicuique, in
 sua arte perito, credendum.* Inquias: quid si
 illi artifices contradictoria statuunt? tunc
 inter ipsos excellentiori fides adhibenda:
 neque enim quis est artifex intelligendus;
 nisi qui exactam & accuratam, omnibusque
 numeris absolutam, artis suæ scientiam ac-
 quisivit. Sin æquales sint, inque pari au-
 thoritate constituti; utri tunc creden-
 dum? judicium est suspendendum, & tan-
 tisper conquiescendum; dum inter ipsos
 artifices conveniat.

49. Sextus decimus Loc^o. *Quæcunq, in sunt
 rebus præstantioribus, illa ipsa quoq, sunt præ-
 stantiora.* Ubi rursus distinctio illa est ob-
 servanda; quod alia sint præstantiora simpli-
 citer, & in se ac sua natura; alia hominum o-
 pinione, & iudicio. Ita quæ in Deo sunt, sim-
 pliciter sunt præstantiora & præferenda iis,
 quæ sunt in hominibus, & quidem, quia Deus
 ἀπλῶς, est bonus & perfectus: contra: quæ
 sunt

sunt in Regibus & Principibus, plerunque præstantiora sunt reliquis, nõ simpliciter, sed *rei* hominum. Ita si quoddam Principis dictum auditur, quod vel minimum prudentiæ speciem præ se ferat; longè habetur præstantius, quàm si multò proferat sententiam meliorem ac utiliore[m] ipse Plato aut Socrates. Sæpè etiam perperam facta commendantur; quòd à personis conspicuis sint patrata.

50. Septimus decimus Locus. *Quæ jucundiora, & majori cū voluptate sunt conjuncta; minùs jucundis præferenda.* Jucundiora verò æstimantur duobus modis; 1. Respectu oppositi doloris; si minori sc. cum molestia fuerint conjuncta. 2. Respectu adjuncti temporis; si fuerint diuturniora. Ita studiorum cultura præferenda est rei bellicæ; quia minus est molestiæ in Academiis, quàm in castris. Et anteponendæ sunt animi voluptates, voluptatibus corporis; quia voluptates corporis statim pereunt & eas sæpè poenitentia sequitur ac dolor; accessu lingunt, discessu pungunt: animi verò voluptates sunt diuturnæ. Et quamvis aliquando cum difficultate parentur: tamen cum tranquillitate possidentur.

51. Octavus & decimus Locus. *Quæ homi-*
nes

nes vel sibi metipsis, vel liberis, vel amicis suis optant, illa reliquis præferenda. Ratio: quia quisq; sibi ipsi est proximus, &, ut proverbium habet: Tunica pallio proprio est. Ita vita diuturna opibus est anteponenda; quia prudens quisq; sibi, & suis, hanc magis, quam opes, optat.

52. Nonus & decimus Locus. *Constantiora, sunt fluxis anteponenda. Ratio: quia eorum utilitas, propter temporis diuturnitatem, est præstantior: deinde magis respondent nostris votis. Ita secunda fama, nomenque bonum, divitiis sunt anteponenda; quia hæ sunt momentaneæ & fluxæ; bona fama etiam durat, cum jam vespillo nos sibi mancipavit, & omnes nostri corporis artus in pulvisculos sunt redacti. Unde Cicero; non hominis esse, putat, susq; deq; ferre, quid alii de se sentiant & loquantur. Et alibi ait: maximum, & optimum liberorum esse patrimonium, bonum esse nomen parentum.*

53. Vigesima Locus. *Quod præstantius etiam hostes nostri æstimant; id reliquis anteponendum. Ratio: quia adversarii & hostes, nõ, nisi inviti, & urgente conscientia, veritatem proloqui præsumuntur. Ita Scipio Africanus reliquis Imperatoribus est præferendus: quia ipse Hannibal interrogatus, quæ Ducem post se judicaret præ-*

præstantissimum ; Scipionem nominavit. Ita versio Bibliorum nostrorum Germanica reliquis anteponitur : quia testimonium egregium, ab ipsis etiam hostibus, reportavit. Franciscus Dryander, Hispanus, vir doctissimus, sæpè ex animo linguæ Germanicæ cognitionem ideò sibi optavit, ut Germanica Lutheri Biblia, toties à multis excellentibus viris commendata, ipse etiam & lectitare, & intelligere posset. Similiter non dubitavit Erasmus, Pontificius, Lutero aliàs malè volens, adserere: Lutheri enarrationes in S. Biblia, longè omnium enarrationibus, quæ extant, antecellere. Quod verò hostes contra hostes proloquuntur, multum ponderis habet : quia ex malevolentia prolatum præsumitur. Quò pertinent Cochlæi, Historici Pontificii, relationes de vita & morte Lutheri, mendacii & calumniis refertissimæ.

54. Primus & vigesimus Locus: *Quibus poena sunt majores constituta, illa ipsa majora.* Ut: latrocinium gravius habetur furto; quia graviori supplicio adficiatur. Et apud Romanos gravius fuit scenerari, quàm furari; quia scenerator quadruplo, fur duplo mul-
 etaba.

Et abatur. Contrà etiam: quibus premia sunt
 majora proposita, itidem sunt majora. Istud
 locum habet in vitiis, hoc in virtutibus.

55. Secundus & vigesimus Locus. *Quæ
 dividuntur in partes, ipsa majora apparent.*
 Plurimum enim vel bonorum, vel malo-
 rum apparet, exuperantia sive copia. Ita
 ut Homerus Iliados 9. scribit, cum Melea-
 ger, commotus ira, alia nulla ratione im-
 pelli potuisset, ut arma caperet, ac salutem
 suorum defenderet; auxilio hujus Loci u-
 xor ipsi persuasit, ut propter moerorem ja-
 cens excitaretur; nec tempori illi deesset,
 cum hostes jam fortunis imminerent, ac
 vitæ civium mortem præsentaneam mini-
 tarentur, ubi futurum, ut filii è sinu matris
 distraherentur, tecta incenderentur, cives
 occiderentur, & infamia eos perpetua co-
 mitaretur, ac quæ alia mala ibi commutata
 recensentur. Sensus nimirum Canonis
 perspicuus est hic: *in quò plures partes ali-
 quid potest distribui, eò majus est.*

56. Tertius & vigesimus Locus. *Cir-
 cumstantiæ Loci, Temporis, Ætatis, Personæ,
 Modi, &c. res ipsas majores reddunt. Ratio:
 Quia difficiliora judicantur, quæ præter
 c* *expe-*

expectationem, præter tempus, præter ætatem, præter locum fiunt. Ita Cicero, in Philippica secunda ebrietatem Antonii exaggerat, à circumstantia loci & personæ: quod Antonius magister equitum, negotium publicum gerens, in cœtu populi Romani, & in tribunali, ebrietatem vomitu prodiderit, tribunal impleverit frustis esculentis. Ita si quis juvenum ad eò suos in potestate habeat adfectus, ut, licet variis adliciatur irritamentis, & nuda ipsi Thais ante oculos ponatur; tamen animum non contaminet suum: longè majorem ille laudem merebitur, quàm si quis vetulus, ad furta Veneris ineptus, ab ea sibi temperet.

Exemplum insigne nobis suppeditat S. Hieronymus, Tom. I. Operum, in Historia Pauli Eremitæ, p. 90. de juvene quodam, qui nullis suppliciis, nullis torturis, nulla denique vi ad peccandum induci poterat. Rem itaque hostes Veritatis aliter agrediuntur, & hominem illum, juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcipiunt abduci; ibiq; inter candentia lilia ac rubentes rosas, cum leni murmure aquarum

rum

rum juxtà superet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super exstructum plumis lectum resupinari jubent: & ne se inde possit excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere complexibus, ut, corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superinjiceret. Quò se conferret juvenis lectissimus, nesciebat. Tandem præcisam morfu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit. Aderat forte gibbosum etiam quoddam silicernium; quod, cum istum devincire sibi non posset fœmella, propudiosissima adoriebatur, ludibrium sibi hominis imbellis ridiculam, quam sperabat, jucunditatem factura. Sed & hoc, collecto in vires animo, in fucatam seductricis faciem conspuebat: satius est, inquiens, ut tu à me conspuaris, quàm ut ipse juvenili flagitio in meam ipsius conspuam senectutem. Uter horum palmam reportavit viridiorum? Colligere hoc in proclivi. Considerentur circumstantiæ;

& apparebit : Juvenis factum multis para-
langis præcurrere factum senis.

§7. Quartus & vigesimus Locus. *Quæ tempore necessario aut periculoso sunt utiliora, illa reliquis præferenda* Sic Medici interdum Jurisconsultis præferuntur ; quia in morbis periculosis nobis adsunt. Et pietatis studium cæteris anteponitur, quia necessarium est nobis tum, cum ex hac mundi fabula nobis est abeundum.

§8. Quintus & vigesimus Locus. *Quæ expetuntur propter se, non propter opinionem aut ostentationem quandam, anteponenda sunt illis, quæ ad opinionem vel ostentationem referuntur.* dicuntur verò ad ostentationem illa referri, quæ non aggredierentur homines, si putarent, illa occulta mansura. Ita in Evangelio Phariseorum & Scribarum justitiæ aliorum justitia anteponitur ; quia illa ad meram erat facta ostentationem ; & pauperulæ viduæ eleemosyna, præferitur donis divitum multorum : quia ex animo erat data, non ad auram popularem captandam.

§9. Sex-

59. Sextus & vigesimus Locus: *Quæ esse, quam videri malunt, illa reliquis præferenda.*

Ratio: Quia ejusmodi propius ad veritatem accedunt. Ita probitas multis modis præferenda est improbitati: quia probitatem occultare opus non habemus; ad improbitatem verò multo & vario opus est prætextu. Sic etiam amor parentum charitati reliquorum est præferendus; quia naturæ instinctu tales amare cupimus; reliqui videri volunt amici, cùm sæpè

Astutam vapido servant sub pectore vulpè.

60. Septimus & vigesimus Locus. *Ex duobus vel pluribus bonis præferendum illud, quod totum melius reddit.* Hoc nomine virtutes bonis aliis anteponuntur; quia totum hominem meliorem efficiunt; cùm divitiæ & bona alia pleraque tantummodò corpori prosint.

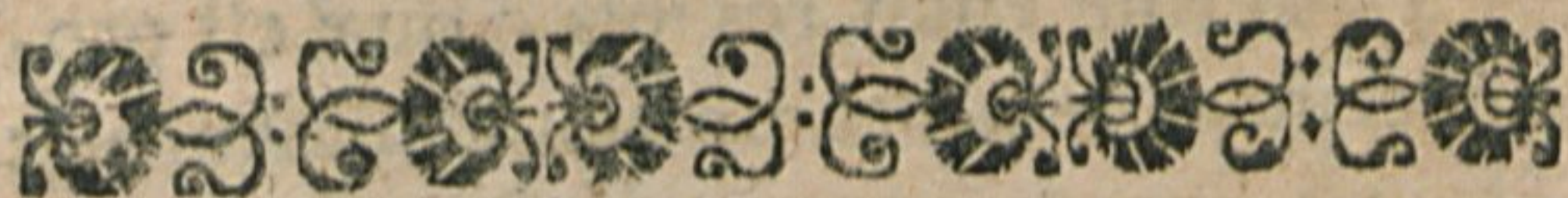
61. Octavus & vigesimus Locus. *Quod nobis charum est unicum aut solum, illud præstantius est eo, quod unicum non est, vel minus charum habetur.* Ita Scriptura Sacra Dei in nos ingentem prædicat amorem, quòd Filium suum, eumque unigenitum charissimumque

mumq; pro nobis in mortem tradiderit. Et charior visus est illis, qui sunt μονόφθαλμοι, quàm qui oculum habent utrumq;ue. Hinc Leges quoq;ue gravius supplicium illis constituunt, qui oculo unico orbatum excœcare non verentur.

62. Atq;ue hæc est Aristotelis doctrina, explicata, & exemplis variis illustrata, *de possibili ab impossibili, magno ac parvo, sive rerũ comparatione*, utilis deliberationibus tum privatis, tum publicis: ut videre est apud Ciceronem, qui, multis in orationibus, hisce locis utitur. Ut in oratione pro Muræna, quaestio est: an Muræna Imperator bellicus Sulpitio Jurisconsulto sit anteponendus. Pro Muræna, argumenta ex his locis sumuntur: quòd plus Republicæ Imperatores bellici profint, quàm Jurisconsulti: quòd major in arte militari, quàm in Jure sit, difficultas. In oratione pro Archia, artes & literæ commendantur, comparatione ex his locis facta: nobiscum, inquit, peregrinantur, rusticantur, pernoctant, delectant domi, non impediunt foris, &c. Ubi diuturna bona ex loco 19. §. 53. & multa, & ea quidem, secundum Aristotelis præceptura

ptum, enumeratione & distributione pro-
posita, ex loco 22. §. 56. reliquis præfe-
runtur.

63. Tædiola prolixitate hæc propo-
suimus: sed factum id, ob aliorum perni-
ciosam vel brevitatem, vel negligentiam:
qui utilissimam hanc doctrinam sic-
co pede prætereunt.

Adpendix.

De

Actione & Pronunciatione.

1. **A**ctio & pronuntiatio sunt quasi
quædam corporis Eloquentia:
quæ sono vocis, & membrorum
motu constat.

2. Ita autem pronuciare debemus
orationem, atque eos gestus formare, ne
ridiculi reddamur: quod Persius, Satyra
prima, in sui seculi reprehendit Oratori-
bus. Artis affectatio nimia minuit gra-
vitatem; minima, vel planè neglecta, pro-
dit rusticitatem.

c 4

3. Ut

3. Ut autem mediocritatem, quæ ubique antea est reputanda, serves; antequam in publicum prodeas, considera; quæ vel elevatio, vel depressio vocis, rei, loci, personis conveniat: ne, quod aliquando ineptuli faciunt, absque ulla causa, modò Stentoria voce clamites; modò, ut pumilio, pipias.

4. Prout enim res ipsa, quæ est pronuncianda, se habet; prout adhibitæ sunt dicendi figuræ; prout adfectus sunt movendi: ita Oratio erit pronuncianda: ut, qui rem audiunt, eandem videre videantur. Hinc ita Horatius:

*Ut ridentibus arrident; ita flentibus adsunt
Humani vultus. Si vis, me flere; dolendum est*

*Primum ipsi tibi. --- Tristia moestum
Verba decent: iratum, plena minarum:
ludentem, lasciva: severum, seria dictu.*

5. Cavendum autem maximè, ne non tam dicere, quàm cantillare videamur: id quod imprudentibus quandoque Concionatoribus accidit; qui omnia adfectatè, & infra verbi Dei sanctissimi auctoritatem, proferunt: dum voce, modò mulierculas,

erculas, modò agyrtas & circumforaneos,
imitantur.

6. Exordia voce *moderata* sunt in-
choanda: quæ in Narratione, & Proposi-
tione paulatim *adsurgat*. In Confirma-
tione & Confutatione *concitatiorem* fieri
oportet; in Peroratione, omnem ut mo-
veat aculeum, *attollere* se fortius debet.

7. In actione *fugienda gesticulatio*: ne
funambulū potius, aut morionem, quàm
Oratorem repræsentemus.

8. *Oculi* hîc multùm ad rem faciunt;
si recto tempore vertantur, attollantur, de-
primantur: quæ omnia rectiùs usu, quàm
præceptis docentur. Semper autem illi
cum manuum gestu debent consentire.

9. Si *manum* vertis versus dextram; in-
concinne *oculos* vertis versus sinistram.

10. Manus etiam, maxime dextra,
movetur, nisi opposita sint proferenda.
Ut; *illi ad Orientem positi sunt; isti ad occi-*
dentem. Divertunt illi ad levam; hi ad dex-
tram. Tunc enim, pro diversitate situs,
modò sinistra, modò dextra, utendum.

11. Utraque etiam manu simul uti-
mur; cum rerum immensitatem, cum in-
finitam

finitum propè numerum, cùm spatia, longè lateque patentia, designamus.

12. Diutius manum commovere, quàm rei magnitudo poscit, futile reputatur.

13. Totum corpus raro, *vel nunquam*, est motandum: in cathedra non discurrendum; nec caput crebriùs concutiendum; vel labra, more canis hirrientis, contorquenda.

14. Omnia hæc juvenibus, præeunte veterano & exercitato Oratore, discenda; qui ipso actu hæc monstret; longè utiliùs hac ratione, quàm regularum multitudine, imprimenda, & discenda sedulò: cùm ipse Demosthenes primas, secundas tertiasque Oratoris actioni tribuerit; & *sine ea* Oratio magis sit *corporis sceleton*, quàm ipsum corpus. Veteres tantum ei tribuerunt; ut eam à Comædis & Tragædis haurire, non gravarentur.

15. Attamen in primis *verecundia* & *puodoris studium* conservemus: cujus adeò studiosi erant antiquissimi Oratorum, ut, si quis forensia studia auspicaretur, nefas putaretur, brachium extra togam exferre: ut refert Seneca, Lib. V. Controv. VI.

16. At

16. At nunc eò res rediit; ut, nisi quis plenis & inflatis buccis, & incitatissimo verborum inconditorum lapsu, agresti, aut etiam furioso corporis motu, capitisq; circumactione, sese jactitet, & auditoribus partim risum, partim bilem moveat: in numero disertorum haberi, profus non censeatur.

17. Sed eos, cum omni populari turba, missos faciamus, contenti paucis, iisque eruditis bonisque auditoribus.

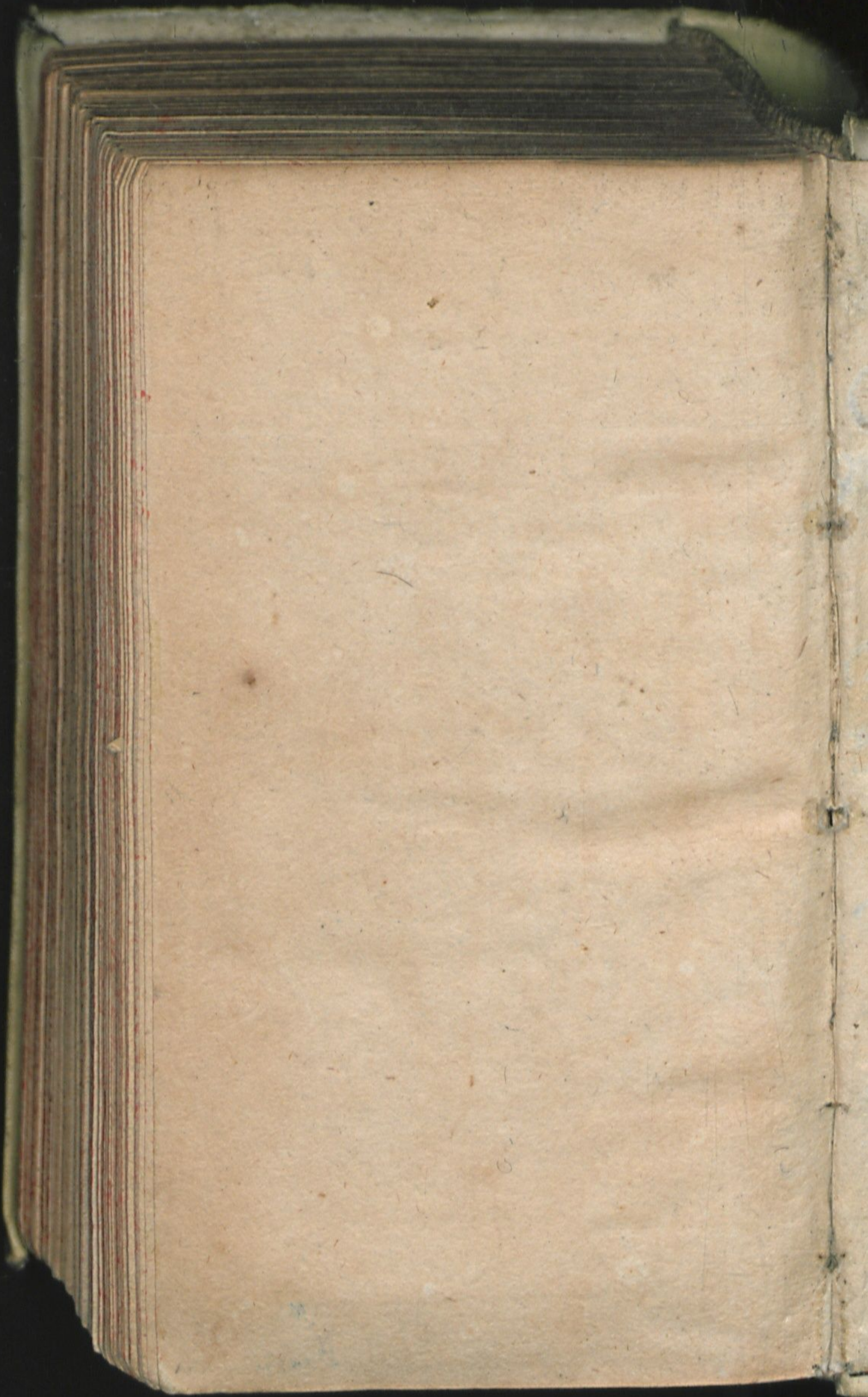
Nam quis paulò cordatior sese Mida alicui, auriculis tantum asininis instructo, aut Bæotorum pueris, adprobare labore? inquit

eruditissimus Heidmannus, Dis-

sertat. Rhetorica

XV.

F I N I S.

ULB Halle
006 697 81X

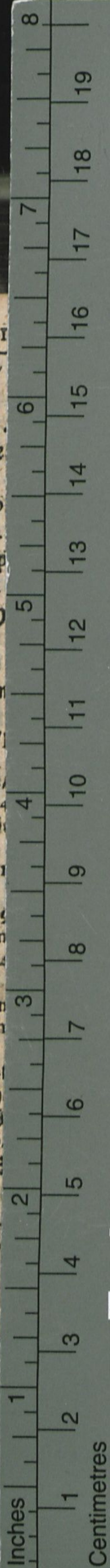
3

VD 17

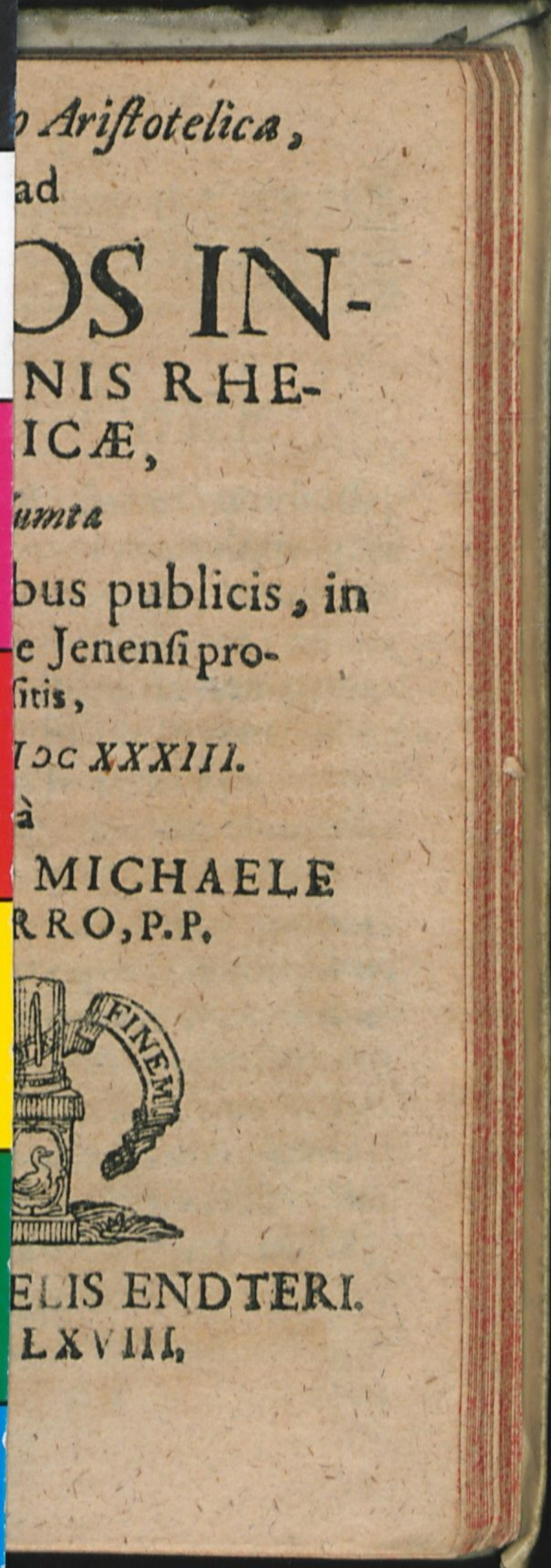
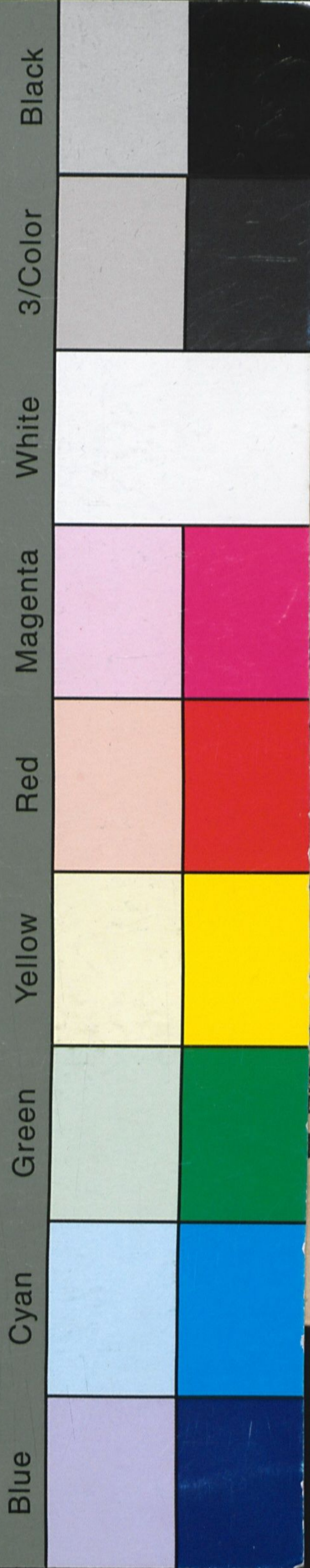

Q

Farbkarte #13

B.I.G.

o Aristotelica,
 ad
OS IN-
NIS RHE-
ICÆ,
umta
 bus publicis, in
 e Jenensi pro-
 fitis,
 MDCCXXXIII.
 à
 MICHAELE
 RRO, P.P.

 ELIS ENDTERI.
 LXVIII,